

MARGRETHE
SCHMIDT

BRÆNDT

KÖRFÖRFAFERNFORLAGET
ATTIKA

BRÆNDT

Til Frederik, Sigrid og Emil

MARGRETHE SCHMIDT

BRÆNDT

BRÆNDT

© *by Margrethe Schmidt*

Forfatterforlaget Attika

Bogen er sat med Cambria

Grafisk produktion: WERKs Grafiske Hus a|s

Omslag: Tilde Carlsen

Printed in Denmark 2015

ISBN 978-87-7528-823-6

Det var sandelig ikke noget, jeg var stolt af. Det var blevet en besættelse. Et narkotikum. Hver dag tvang jeg mig til at blade forbi annoncerne i avisen, men alligevel var jeg ikke stærk nok. Og efter meget lidt standhaftighed sad jeg alligevel og læste dem. Krydsede af. Det måtte være forskellige kirker fra gang til gang, så præsterne ikke fattede mistanke. De måtte sådan set tænke, hvad de ville. Alligevel fik jeg myrekryb ved tanken om deres medlidenhed. De ville nok have vist mig medlidenhed, troet, at jeg led af en besættelse, hvilket jeg gjorde.

Så jeg tog en forskellig kirke fra gang til gang. På den måde undgik jeg både genkendelsen og medlidenheden, og kunne hengive mig til tårerne, salmerne og orglet, der piskede mine følelser til blods.

Der var ellers nok at græde over. Der *er* nok at græde over. Men selv tårerne gør ondt. Bare at trække vejret sender stråler af ild ned i lungerne. Der er kun tankerne tilbage. De gør også ondt. Men man må holde rede på dem. Ordne dem. Tænke dem.

– Ja, der er meget at græde over, men man kan jo ikke blive ved at græde over sig selv. Det var mormor, der blandede sig i mine tanker! Sådan sagde hun altid. Først græd hun lidt over sit forspildte liv, sine forspildte chancer, men aldrig meget. Ikke nok til at fylde en teske. Så tørrede hun sine øjne, lo lidt og sagde: – Man kan ikke blive ved med at græde over sig selv! Hun fortsatte: – Når solen skinner. Hvis solen altså skinnede. Eller: – Når man har et hus at bo i. Og det havde vi. Eller: – Når man ser på dig, min elskede pige!

Mormor brød sig ikke om sine egne tårer, hun brød sig bestemt heller ikke om mine. Hun straffede mig ikke, skældte ikke ud. Hun vendte ikke ryggen til mig eller så misbilligende på mig. Hun blev selv bedrøvet, og hvad skulle jeg med en bedrøvet mormor? Hun var jo den eneste, jeg havde i mit liv. Så jeg lærte at lade være med at græde over mig selv og derfor græd jeg over alle andre.

Mormor var organist i Thomaskirken og jeg var altid med hende. Til Gudstjenester, konfirmationer, dåb, bryllupper – og begravelser. Så sad jeg oppe på pulpituret, på en taburet, ved siden af Principal, Subbas, Gedakt, Rør- og Spidsfløjte, Waldhorn, Quintatøn, hele den-

ne skov af slanke træhuse og spir af blik, og hulkede, mens mormor spillede.

Der var to stykker musik, som altid kunne få mig til at bryde sammen. Jeg kunne sværge på forhånd, at i dag ville jeg ikke græde. Men så satte hun i med "Nu hviler mark og enge", eller "Wachet auf ruft uns die Stimme", og tårerne satte i løb ned over mine kinder. Jeg kunne sidde uanfægtet og se ned på de bøjede hoveder i kirken, de rystende skuldre. Jeg kunne høre præsten blive fed i mælet. Se folk, der knugede af sorg og kistens tyngde vaklede ud af kirken, og sidde der med tørre øjne. Det var altid *musikken*, der fik mig. Det er stadig musikken, der får mig. Mozarts Dødsmesse, Lewkovitch, når han buldrer hen ad tangenterne i en lovprisning af påsken eller Hindemiths mysteriebutik.

Heldigvis er der ingen musik, hvor jeg er nu. Ingen lyde. Ligger i et vakuum af ingenting, kun indhyllet i smerte og mine egne tanker.

Da jeg blev ældre og sagtens kunne være alene, gik jeg ikke læn- gere med mormor i kirke. Hun forlangte det aldrig af mig. I stedet sad jeg derhjemme og spiste. Da mormor døde, var det naturligvis helt slut med begravelserne. Troede jeg. Indtil jeg fandt ud af, at jeg bare kunne gå hen i en hvilken som helst kirke og deltage, når der var en begravelse eller et bryllup.

Jeg gik faktisk til et par bryllupper. Om ikke andet, så for at finde inspiration til mine historiers lykkelige udgang. Alle var glade, så opstemte. Der blev kastet ris og kysset på kind. Selv jeg høstede af og til et kys. Brud og brudgom var som regel unge og virkede lykkelige, ingen smalle steder. Kys på kys. Men uden tyngden forsvinder lethed og bliver til overfladiskhed og manér. Så to eller tre bryllupper, så orkede jeg ikke det mere. Der var også et element af misundelse. En brud holder standardstørrelserne – altid mellem 38 og 44. Hvem har nogensinde set en brud størrelse 56? Men jeg hang i med begravelserne. Selv da det begyndte at blive pinligt for mig, og jeg egentlig helst ville holde op. Jeg kunne ikke! De havde sat sig fast i mig.

Jeg valgte altid ud fra alder, den dødes alder altså. Jeg kunne slet ikke klare, når det var børn. Jeg blev utrøstelig, når jeg tænkte på, at livet var slut, inden det rigtig var begyndt. Så selv om jeg prøvede en eller to gange, måtte jeg erkende, at jeg ikke var skabt af et stof, der kan græde over børn. Vist kunne jeg græde over dem, men jeg kunne ikke holde op. De døde måtte helst heller ikke være alt for unge. 30 eller

35 år var også for ungt. Så græd alle, forældrene var fuldstændig opløste, der var måske både en kone eller mand og nogle børn, der hulkede hjerteskrærende. For slet ikke at tale om, at *jeg* kom til at græde. Det var min hensigt. Men jeg ønskede den distancerede, upersonlige gråd. Så jeg holdt mig langt væk fra de unge.

Den ideelle begravelse bestod af en person, der var død i en alder af 75 år eller mere, men helst ikke af en frygtelig sygdom. En stille og rolig død. "Er sovet stille ind", som der stod i dødsannoncen. Og så skulle han eller hun stadig være åndsfrisk, og meget gerne vellidt, for så var kirken som regel fuld. Men det var ikke nok, at den begravede var et ordentlig menneske, som døde en ordentlig død, og et menneske, som man havde grund til at beundre og begræde, præsten skulle også være i orden. Helst en præst, der kendte vedkommende i kisten, og som kunne sige noget stærkt og personligt uden at forfalde til de sædvanlige klichéer eller flade banaliteter, og som ikke sagde Gud i hver anden sætning, for hvad har Gud strengt taget at gøre med det personlige, individuelle dødsfald? Gud bør være forbeholdt ofrene for massakrerne og borgerkrigene. Tsunamierne og mudderskreddene. Men sørgeligt nok er det måske der, Gud er mest fraværende?

Så var der salmerne. Jeg hadede, når folk havde betalt en operasanger for at stå og bræge oppe ved orglet. Det berusende og det helen-de var netop, når vi alle oplod vore stemmer, rystende eller spinkle, malmfulde eller falske og sang i kor. Mest holdt jeg af Ingemanns salme "Dagen går med raske fjed," med Weyses kønne, lidt højstemte melodi. "Dag er ej saa travl og lang, Aftenstund dog kommer," som der står i femte vers, og den kommer dog, den Aftenstund, hvad enten vi vil det eller ej.

Gravkaffen sprang jeg over. Det var ikke den, jeg kom for. Men selvfølgelig var der situationer, hvor det ville have set underligt ud blot at liste af sted efter, at bedemanden var kørt hen for at få liget kremet. De fleste vælger efterhånden at blive brændt. Det hører måske med til vores angst for og væmmelse ved døden? At orme og maddiker gnaver sig ind i vore legemer, er noget de færreste har lyst til at forestille sig. Nå ja, det kan jeg ikke fortænke nogen i. Men brændes skal jeg ikke.

Jeg døde. Brændte op. Stod i lys lue. Helvedes flammer slikkede mit legeme. Så ikke mere ild til mig, tak.

I dag vælger omkring halvdelen at blive bisat. Derfor er der ingen

jordfæstelse efter højtideligheden i kirken. Jorden er taget ind i kirken. Præsten hælder ceremonielle tre skovfulde knastør, støvet jord, som har stået i kapellets konstante kølighed i månedsvis, på kisten. Klonk, klonk, klonk. Tørre støvklatter rammer kistelåget. Jord, knap jord længere, rasler ned ad kisten, når de bakser den op – seks mand høj af uens højde – og bærer den ud til rustvognen. Støv springer i øjnene og får alle til at græde endnu mere.

Bisættelser er halve løsninger og i sidste ende ild. Så kører de liget væk. Så står man der og kigger og tror, det er kørt ud til en bondemand, hvor det lever lykkeligt til sine barndoms dage, selv om man med halvdelen af sin bevidsthed ved, at bondemanden og den duvende rugmark, hvor vinden kilder i aksene, er en drøm. Det er distant, uvirkeligt. Det findes ikke. Det er et billede skabt af rædsel og reklame.

Nej, så er der da tværtimod noget forunderligt over ceremonien med følget, der står omkring det sultne hul i jorden, og præsten, der messer, mens han eller hun smider jord på kisten: Af jord er du kommet, til jord skal du blive, og af jorden skal du atter genopstå. Som om vi er små, tørre frø, der bliver smidt i jorden, og så spirer igen til foråret. Det billede holder jeg meget af. Jeg tror, jeg er en tulipan. Eller måske en erantis? Et sejt spyd af ild, der maser sig op gennem jorden. En gul forårsbebuder. Det vil jeg være. Bedre end at lege med alle de hunde, forældre i årtier har kørt ud på bondegårde.

Når jeg stod uden for kirken og så langt efter den skinnende ligbil med kisten i, kunne det nogle gange føles akavet bare at tage af sted uden kaffen. Jeg begyndte også at føle en slags tilknytning til personen i kisten, når jeg havde hørt prædikenen og set de pårørende, grædt sammen med dem og sunget med på salmerne.

Men hvis jeg fulgte med over i menighedshuset, eller hen på restauranten, eller i forsamlingshuset eller i festlokalet, beboerlokalet, hvor som helst, hvor der var stole nok og varm kaffe, sørgede jeg altid for at sætte mig langt væk fra familien og i stedet sammen med nogen, som tydeligvis ikke var for tæt på afdøde. Hvis de så spurgte mig, hvem jeg var, mumlede jeg, at jeg kendte NN godt for nogle år siden, men så gled det ud, og det var helt tilfældigt, at jeg så i avisen, at han respektive hun var død. Nå, sagde de så, det var så mens han respektive hun var på kommunekontoret, i firmaet, på den og den skole? Jeg nikkede og alle var tilfredse. Nogle udbrød endda: – Så må du være, Ida, Hanne, Sørine, Jonna osv., som jeg har hørt så meget om?

Det var egentlig ganske enkelt, men selvfølgelig skulle man være varsom. Engang da jeg sagde, at jeg havde arbejdet sammen med afdøde, viste det sig, at hun havde opholdt sig i et bofællesskab for psykisk og fysisk udviklingshæmmede hele sit liv. Det var temmelig pinligt, og jeg gik hurtigt efter.

2

Min mor er – nej ikke død – fraværende. Denne gang er hun lovligt undskyldt. Hun aner ikke, at det var mig, der for fem uger siden brød i brand foran Rigsdagen i Berlin.

Min mor er ofte fraværende; det var hun også, da jeg var barn. Hun er en meget dygtig politiker. Hun befinder sig sædvanligvis i magtens epicentrum. Korte overgange har hun været uden for politisk indflydelse, men har altid formået at sparke sig vej tilbage, som en anden Clint Eastwood i en jeg-klarer-paragrafferne-ene-mand-film.

Hun var med til at etablere "Den Sociale Velfærdsstat" – citations-tegnene er mine, men blev efterhånden også mors. Selv mener hun, at hun mistede den sidste rest af respekt for partiet, da Nielsgaard indgik den fatale koalition med den konservative fløj og Velfærdspartiet. Men jeg tror, det skete lang tid før. Hun er arrogant, skarp og nådesløs. Ikke midtsøgende og udglattende, som ellers er Centerpartimedlemmernes adelsmærke. Alligevel er hendes position i partiet uomtvistelig, for ved hvert valg scorer hun altid det højeste antal personlige stemmer. Trods arrogancen og hovmodet – alle disse udanske karaktertræk – kan folk lide hende. De stemmer i hvert fald på hende.

Selv kender jeg hende mest som mor. Eller rettere som et fravær. Ikke som et af disse glamourøse fravær, man ser i nogle film, hvor moren går ind i barnekammeret og – med sin ånde let duggende af dry martinis, begær eller begge dele – kysser sine børn godnat. Mor var bare fraværende. En af dem man talte om, troede på, regnede med, og frygtede. Altid af sted til møder, konferencer og statsråd. Aldrig her hos mig.

Mor var der ikke, men det var mormor. Hun beundrede sit barn, altså Ruth, men det var mig hun elskede.

Da mormor døde, gik det op for mig, at det eneste menneske, der nogensinde havde elsket mig uforbeholdent, var væk.

Den ene dag var hun levende, irettesatte mig, da jeg endnu engang ramte ned på C'et i stedet for et H i femtende takt af adagioen i Beethovens Sonate opus. 27, nr. 2, nok bedre kendt som Måneskinssonaten, og det til trods for, at hun havde malet et OBS! og et par nydelige

briller over takten for at gøre mig opmærksom på dette H. Den næste dag var hun pludselig væk.

Jeg var 19 år, da hun døde. Mor kom ikke til begravelsen. Hun var i Sydamerika til en verdenskonference om økologi eller var det en udveksling af synspunkter om amerikanernes udbytning af indianerne? Måske var hun i Grønland og danse trommedans og demonstrere mod sælaflivninger? Lige meget, der var altid en sag at engagere sig i eller et brændpunkt at befinde sig i – hvorfor er ord så forræderiske? hele tiden tænker jeg på bål og brand. Ild! – Måske ville hun være kommet? Senere undskyldte hun sig med, at meddelelsen om dødsfaldet først nåede hende tre dage efter, mormor var kommet i jorden. Om igen, hun undskyldte sig ikke, hun konstaterede det bare. Hun var vel på vej ned ad Amazonas? Eller over Indlandsisen? Talte isbræer og bjørne?

Jeg var der, og nogle gamle damer var, veninder måske, en nevø, og to af hendes gamle klavelever. Alt det der udgør et helt liv. Også min bror selvfølgelig, selv om han aldrig var en del af mormors liv. Ligesom min mor var han et fravær, eller snarere et sort hul i universet, som sugede alt til sig. En universel affaldskværn, der slubrer alt i sig. Uden at være en del af mormors liv, eller mors eller mit, var han alligevel en stor, sort plet, hvor intet lys slap igennem, og alt blev suget og forsvandt, grebet af hans tyngdefelt.

Jeg var opløst af gråd, nærved opløst. Orglet drønedede gennem den sengotiske kirke, og hver tåre var en tone i musikken. Jeg græd Bach.

Bagefter kom de hen, damerne, nevøen, vennerne, eleverne med ophovnede ansigter og kvalte stemmer og lagde begge hænder over mine fede hænder og sagde... Ja, hvad sagde de egentlig disse mennesker, med deres rystende hænder over mine fede?

Jeg var en flodhest, og det var kun så lidt, der slap gennem mit panser af hud og fedt.

Alligevel husker jeg tydeligt to ting fra den dag. Ved udgangssalmen kom organisten til at spille et Cis i stedet for et opløsende C i sluttakkorden. Jeg er sikker på, at også han måtte være en af mormors tidligere elever. Hvem véd? Måske havde han et OBS! og et par overvågende briller til at nidstirre sig fra sidste takt? Han skyndte sig at modulere tilbage til C, hvilket er lidt af en rejse gennem kvintcirkel og tonerarter, men endelig, efter adskillige minutters listen rundt på a-mol D, F og G, nåede han omsider i mål og til C.

Seks nevøer og bekendte bar kisten ud midt i dette tonale sweep-